

Aflevering 1 - Rotterdam
Aflevering 2 - Utrecht/Amersfoort 23.10.97
Aflevering 3 - Den Haag 19.04.98
Aflevering 4 - Alkmaar ?
Aflevering 5 - Den Bosch 22. juli. 1999

Glaszomer ?

DAMES OP STAP - AFLEVERING 6 - AMSTERDAM
28-10-1999

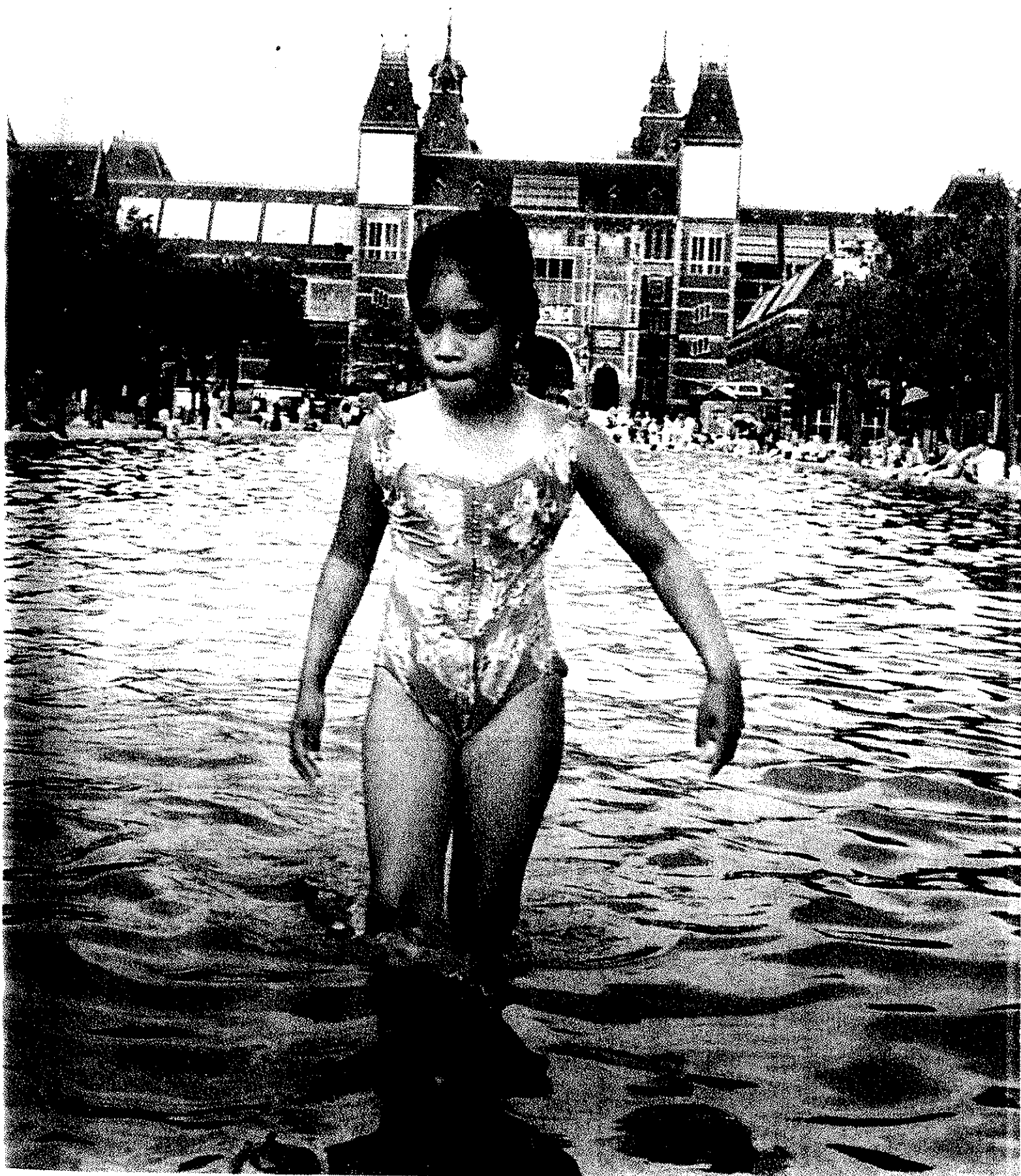
DAT + JOEPLINE

9.00 - 9.30 verzamelen CS
9.30 - 9.50 lopen naar Havengebouw
10.00 - 12.00 bustocht havengebied
12.00 - 12.30 cirkeltram naar museumplein
12.30 - 14.00 lunch + museumplein
14.00 - 14.30 cirkeltram naar CS
14.30 - 14.45 wandelen naar terminal
14.45 - 16.00 bezoek rondom terminal
16.00 - 17.00 pakhuis bekijken
17.00 - 17.30 afhankelijk van het weer wandelen of rondrijden eilanden
17.30 - 18.00 naar Okura per auto
18.00 - 19.00 rondlopen zaal + borrel op de 23ste verdieping
19.30 - eten district 5

Het nieuwe Museumplein

Het PAROOL
zondag 22 augustus 199

Een speciale uitgave van *Het Parool* over het plein der pleinen. Met de historie, de details, de reacties, en met prachtige panoramafoto's

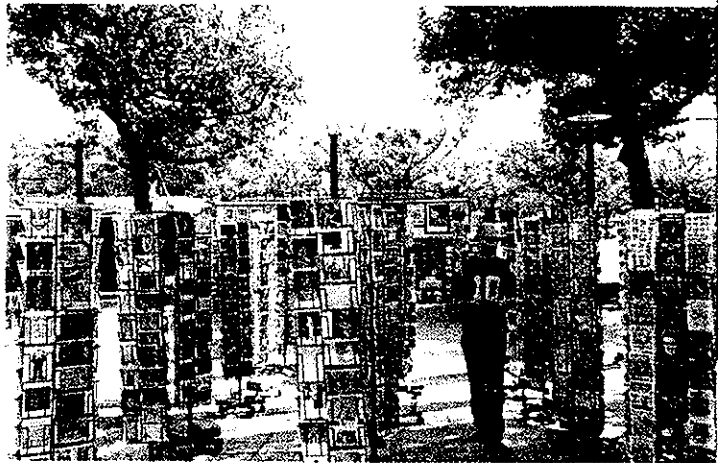
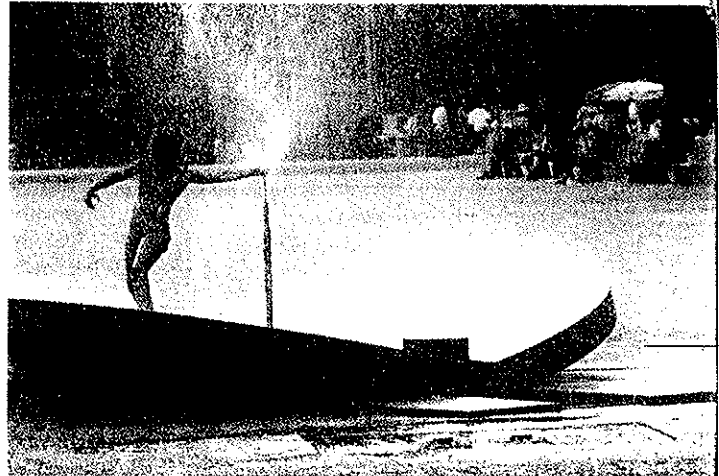
Oog voor details

Bankjes, vijver, kiosken, *halfpipe* en Ezelsoor: de details maken het plein. tekst PAUL VUGTS, foto's JOHN SCHAFER

DE LICHTLIJN. Driehonderdvijftig meter, kaarsrecht door het gazon. Is fraai in het donker, maar niet af, vindt architect Andersson. Hij had 'm graag doorgetrokken tot op het Concertgebouwplein. Maar dat werd te veel gedoe met wéér inspraak, oordeelden de beleidsmakers.

Nu loopt de lichtstreep vanaf de Van Baerlestraat dwars door het gazon naar het fonteintje aan het einde van wat ietwat pompeus de wandelboulevard heet. Dat fonteintje, zeg een buitenmodel gebroken knaak met een spuitende spriet middenin, is aandoenlijk bescheiden en heeft niets van de grandeur van de Zuid-Europese waterpartijen op pleinen waaraan we het Museumplein volgens de makers moeten spiegelen.

TL-licht vond Andersson te hard. Daarom worden de perspex platen met vijf 'ledjes' per meter van de zijkanten belicht. De opgeruwde onderkant kaatst 'een wolk van diffuus licht' hemelwaarts, zoals de meester het zelf uitdrukt. Prijzig leukigheidje trouwens, die lichtlijn: 1,5 miljoen gulden.

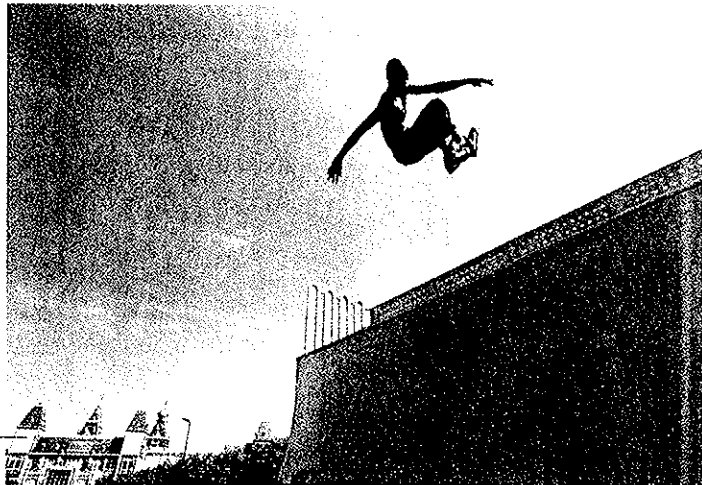
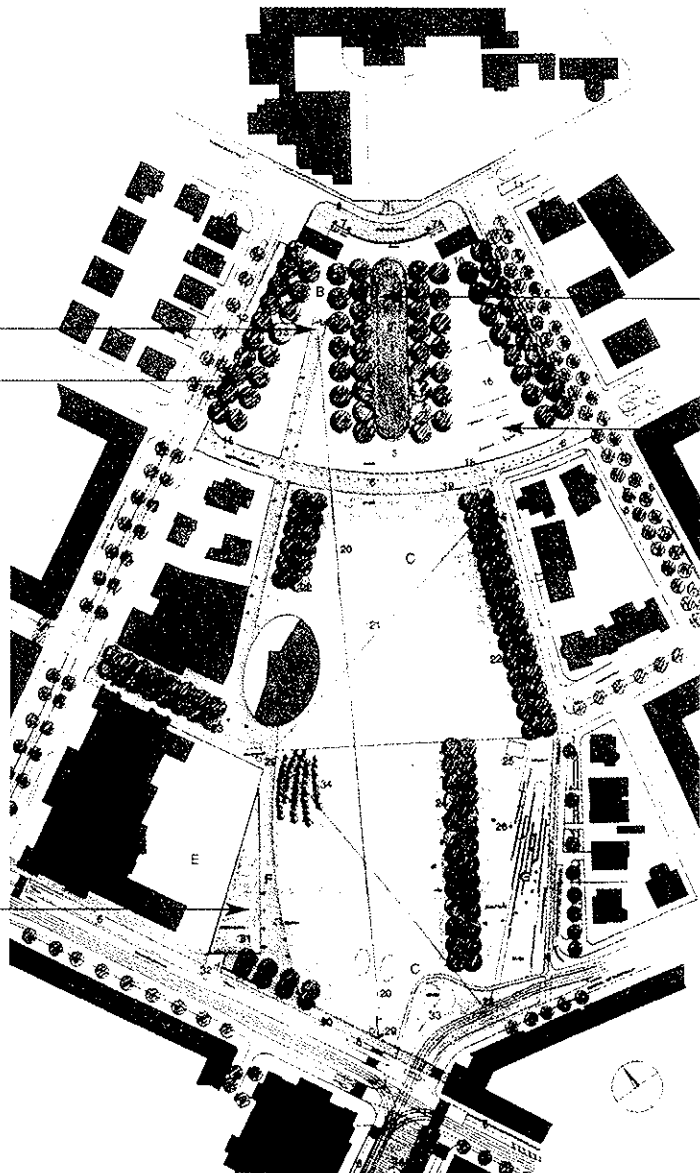

HET EZELSOOR. *Of wing, of schans. Tribune.. ook gehoord.* In elk geval: Anderssons meest in het oog springende ideeetje en dus belangrijk mikpunt van de opposanten die jaren hartstochtelijk tegen zijn vindingen te hoop liepen. De kritiek is vrijwel verstomd, alhoewel Rudi Fuchs niet uit het raam durft te kijken omdat-ie vreest kinderen over de groenkoperen rand te zien kletteren. Loopt wel los, denken de makers. Berichten over vallende honden zijn een misverstand, verzekert het stadsdeel. Ideale plek voor het *dolce far niente*. Het Ezelsoor werd onmiddellijk geadopteerd door plukjes zitters en liggers, die het gras al inwijdden nog voor dat mocht. Gras dat overigens, net als het enorme gazon, van dezelfde samenstelling is als de betreunde wegwerpmatten van de Arena. Maar licht en lucht zijn hier wél voorhanden. Andersson wandelde op een avond langs zijn *iezelzier* en kreeg het warm. "Als ze je plein zo gebruiken, ben je geslaagd. Wel tweehonderd mensen lagen te kijken naar wie voorbij flaneerde. *Wonderful!*"

DE KIOSKEN. Hardsteen, glas en staal, met een vlinderdak van groen koper en, jawel, omstreden. Gedrochten, die het Rijks aan het zicht onttrekken, klagen critici. In elk geval, nóg vijf gelijksoortige bouwsels, zij het kleiner, komen onder de platanen in de Paulus Potterstraat. Zij vervangen het timmerwerk waarin de kaartenstal, ijs-Italiaan, Olakiosk, kunstkraam en stadsdeelpost nu nog huizen. In de twee grote kiosken zitten de Museumwinkel en het Cobra-café. Andersson kreeg het wel even benauwd toen-ie langs de museumshop wandelde, want in weerwil van de transparantie die hij predikt, had de bemanning alle ramen dichtgebouwd met kasten en vitrines. De verkopers hebben beterschap toegezegd en ook in het het Cobra-café beloven ze plechtig openheid en licht te waarborgen. De, openbare, toiletten schijnen bezienswaardig te zijn, met videoschermen boven glazen 'plaswand' en wasbak. Komt dat zien.

DE VIJVER. Terug op Amsterdams enige echte plein: het water. Met een beetje geluk en heel weinig wind zie je het Rijks erin weerspiegelen. Zo ver kwam het nog zelden, want meteen toen de vijver tot scheenhoogte was gevuld, namen honden met stokken, kinderen in ondergoed en pootjebaders het nieuwtje in gebruik. Heerlijk badje voor museumvoeten. Zodra de winter intreedt, zal de plas een nieuw hoogtepunt vormen. Dan kan voor het eerst sinds 1936 ouderwets worden geschaatst op het plein. Het stadhuis moest met 1,3 miljoen bijspringen, maar nu ligt er een installatie om het water te bevriezen nog voordat de vorst strengt. Een spiegel van twintig bij negentig meter beloven de makers. Kunst- of ijshockeyschaatsen verdienen aanbeveling. Noren zouden onzin zijn.

DE SPEELHOEK. Voorziet in een basketbalveldje, jeu des boules en – terug van even weggeweest – een *halfpipe*. De skaters en plankkunstenaars zijn al volop in actie en hebben hun *ramp* inmiddels naar het rijk der mislukkingen verwezen: te smal, te kort, te ver naar binnen buigend en vervaardigd uit het verkeerde materiaal. Skatebanen zijn niet van roestvrijstaal maar van hout, dat weet iedere beginnening. De halsbrekers gebruiken het onding trouwens wel, maar vooral omdat het dichtbijzijnde alternatief is gesitueerd bij de Schellingwouderbrug, tussen de dealers en hoeren. Het stadsdeel trekt zich de kritiek aan; het laat onderzoeken hoe de baan beter kan. En blunder-*ramp* of niet, de toeristen die voor het applaus moeten zorgen, vinden alle nu mogelijke capriolen al geweldig.

DE BANKJES. De meeste zijn bordeauxrood, maar sommige afwisselend licht- en knalroze. Kijk, rozenperkjies zouden prachtig zijn, maar nogal bewerkelijk. En Andersson wilde ook waken voor te veel tierlantijnen. Als je die bankjes rozenrood verft, en af en toe roze, bereik je in grote lijnen hetzelfde effect, nietwaar? De critici waren weer rap ter plaatse: de bankjes zitten niet lekker. Te rechtop en te scherpe randen. Maar tijdens de eerste warme dagen waren de bankjes een hit. Het huidige honderdtal wordt binnenkort verdubbeld.

De naven

Het Museumplein is niet zomaar een plein, het is het pleintje van het land. En als er één constante in de geschiedenis ervan moet worden aangewezen, dan is het wel de invloed van het volk op ontstaan en uiterlijk van het plein heeft uitgegaan. Portret van een monument voor de burgerij. JHIM LA

Het Museumplein is de mooiste pleintjes van Nederland. Maar anderszins terzake van de stad Middelburg, is de geschiedenis van het Museumplein een echo van de geschiedenis van het land. Het zeker voor Nederland een enorme plein werd omdat het telkens op zijn plaats in zijn iets meer dan het epicentrum was van de cultuur, sport, jeugdcultuur, architectuur en stedenbouw, maar ook van de maatschappelijke ontwikkelingen. Op het Museumplein is de *far niente* en opstand de weg. Sterker, het is de emancipatie van men in Nederland, waaraan de sociaal-democraten, door zijn maatschappelijke het zompige weiland zelf uit tot het plein land. Met enige goede men worden uitgeroepen van de in vele rangen in Nederland in handen keerde burgerij.

De inhuldiging van het Stedelijk Museum en werd er in 1898 luidkln Museum, om ze eens in Leden van de SDAP lgorde op een rij te zet- om de meiboom en (de burgerzin van de ge- verkiezingsbijeenkomsten tijd waarin de overheid nale tentoonstelling lns de hand stevig op de de Internationale ter derne kantoorinrichteden waren het Rijksmu-

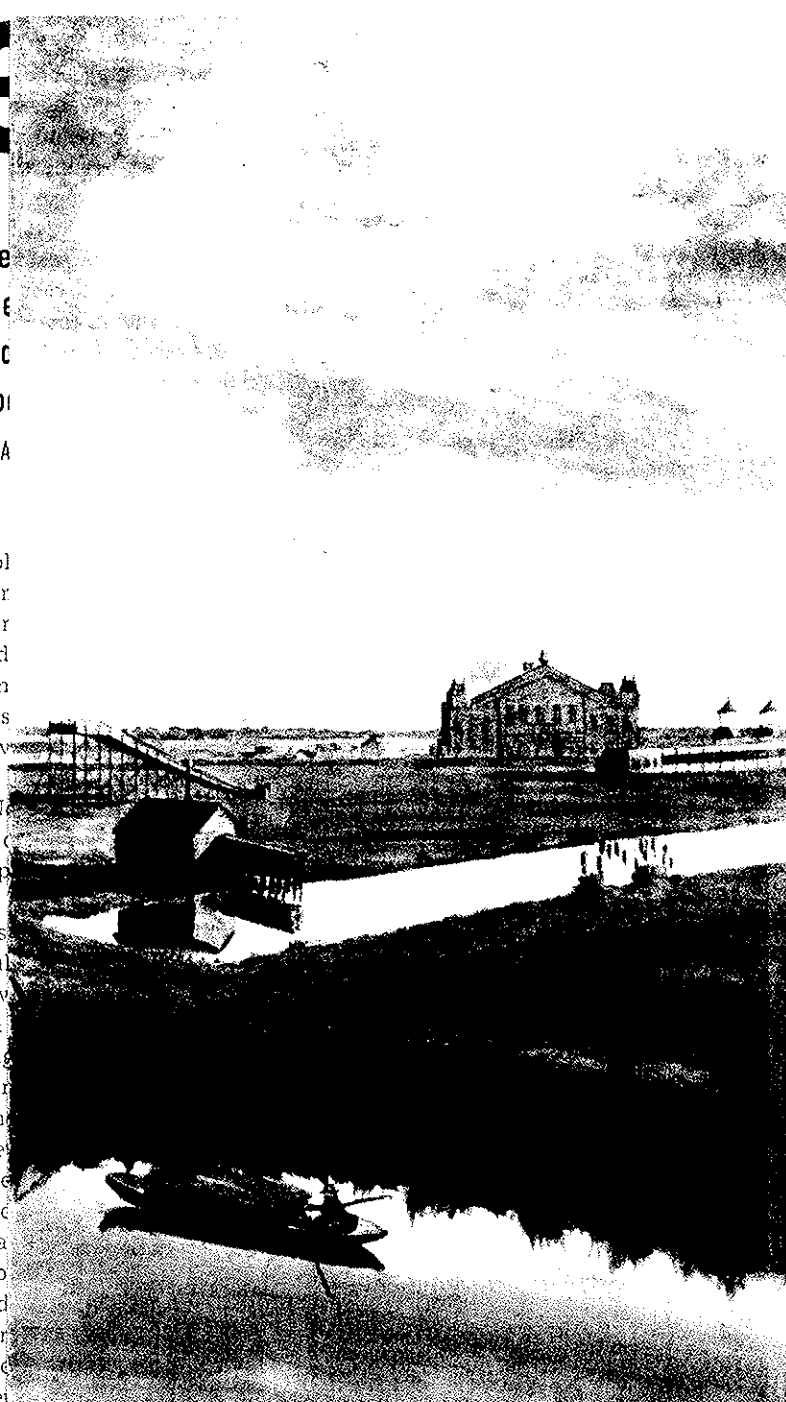
seum en het Concertgebouw niet alleen letterlijk elkaars tegenvoeters aan het plein, de gebouwen stonden met hun verschillende bouwstijlen ook model voor de religieuze en sociale verzuiling die Nederland tot diep in deze eeuw in haar greep zou houden. Het Rijksmuseum, de 'middeleeuwse' schepping van de rooms-katholiek Pierre Cuypers, stond tegenover het Concertgebouw, het aan de Hollands-classicistische bouwkunst van de Gouden Eeuw refereren-

FOTO GEMEENTEARCHIEF AMSTERDAM

FOTO SPARIESTAD

Boven: Het Museumplein als IJclubterrein. De koepel op de achtergrond is vermoedelijk de voormalige waskaarsenfabriek aan de Boerenwetering. Onder: Manifestatie voor het vrouwenkiesrecht, 1916. Rechts: Aquarel met projectie van het nog te bouwen Concertgebouw, omstreeks 1880.

FOTO PAUL VAN DER BOG

FOTO ASBETO

Boven: Gretige Amsterdammers plukken bloeiende narcissen, nadat het misverstand is ontstaan dat die toch zullen worden weggemaaid, 8 mei 1962.
Midden: De laatste oorlogsrestanten, bunkers, worden opgeblazen, 26 januari 1953.
Onder: Nazi-bijeenkomst met NSB-voorman Mussert en rijkscommissaris Seyss-Inquart, 22 juni 1941.

de gebouw van de even lutherse als liberale Van Gendt.

Toen het tamelijk stijlhybride Rijksmuseum in 1883 werd geopend, werd het gebouw bepaald niet onverdeeld enthousiast ontvangen. Het museum zou veel 'gotischer' zijn dan de bedoeling was geweest en werd gebrandmerkt als een 'bisschoppelijk paleis' en een 'seminarie'. Het gebouw zag er in de ogen van protestanten veel te katholiek uit, terwijl het voor katholieken een teken was van hun emancipatie in de Nederlandse samenleving. In de hedendaagse sociale verhoudingen is deze kwestie onvoorstelbaar: destijds drong zij zelfs tot de hoogste kringen door. Koning Willem III zou zich hebben laten ontvallen: "*Je ne mettrai jamais le pied dans ce cloître.*" (Ik zal nooit een voet in dat klooster zetten).

Niet bij elk plan kreeg de elite, bij wie de neuzen niet langer één kant op stonden, haar zin. De tanende invloed van de burgerlijke bovenlaag wordt gesymboliseerd door het afblazen van de plannen voor een operagebouw recht tegenover het Concertgebouw in 1929. Architect Staal stuitte op de tegenstand van Willem Mengelberg, de charismatische leider van het Concertgebouworkest.

Staal had zich verzekerd van de steun van de Wagner Vereniging en vooraanstaande lieden zoals Berlage, Bunge, Hulshoff, Van Notten en Vorrink. Maar de lobby van de vroege vaders kreeg bij de overwegend 'rooie' gemeenteraad geen poot aan de grond. "Men fluistert dat de kansen slecht staan in de Raad," schreef Roland Holst, die de aversie tegen de 'gave stedenbouwkundige ingreep' vergeleek met de 'instinctieve afkeer' van het 'ideaallose verrationaliseerde vulgus' waarop in het verleden Cuypers en Berlage waren gestuit.

Zelfs de instemming met de plannen van de invloedrijke socialistische wethouder Wibaut mocht niet baten: de raad verwierp het operaplan van Staal met 24 tegen 21 stemmen. De democratie had gewonnen, het Museumplein zou een gezichtsbepalend gebouw moeten ontberen.

Die 'opstand der horden', een uitdrukking van Ortega Y Gasset waarmee Roland Holst zeer waarschijnlijk kon instemmen, zou in de loop der tijd alleen nog maar toenemen. Bij de jongste plannen voor het Museumplein - van de 'Scandinavische tuinkabouter', zoals de Zweeds-Deense landschapsarchitect Sven-Ingvar Andersson al snel werd gedoopt - werd de stadsdeelraad Zuid immers de eerstverantwoordelijke en niet de gemeenteraad van Amsterdam. Een dergelijk majeure ingreep op een van de belangrijkste pleinen van de hoofdstad overlaten aan de expertise van een dorpsgemeenschap was in de ogen van vele kritikers een teken van de dolgedraaide democratie. Ook het laatste particuliere initiatief dat de culturele functie van het Museumplein aanmerkelijk versterkte, de vestiging van Museum Overholland in Villa Troostwijk naast het Van Gogh Museum in 1986, strandde vier jaar later in een onvermijdelijke botsing tussen de politieke macht en het overgrote ego van initiatiefnemer Christiaan Braun.

In een laatste poging het plein te redden van kermisachtige activiteiten zoals de Uitmarkt, het Van Gogh-dorp en het kasteel van Doornroosje voor de werving van personeel voor Euro Disney, stelde Braun voor het Museumplein op zijn kosten in te richten tot een 'beeldentuin van internationale allure'. In 1950 was dat idee al eens tevergeefs geopperd door Simon Switzer jr. lid

van het Comité van Actie tot Verbetering van het Museumterrein. Ook het plan van Braun had geen effect: van alle ontwerpen en plannen, schetsen en brainwaves heeft alleen het masterplan van Andersson het gered.

Wat er ook van zijn herinrichting kan worden gezegd, Andersson verstaat in elk geval de kunst van het veredelen. Het Museumplein, ooit een weiland met een sloot en wat slordig in de ruimte verstrooide bomen, is een grasveld geworden met een vijver en wat rijtjes streng in het gelid staande lindenbomen.

De burgerij heeft er al voor de officiële opening bezit van genomen: alsof er nooit iets anders is geweest, hangt men de vermoeide benen in de vijver en legt men het vermoeide hoofd te rusten op het 'ezeloor,' dat door een deel van de culturele elite van het land al was afgedaan als 'het grootste monstrum van Amsterdam' nog voordat het was gerealiseerd. Andersson heeft de toegang van de parkeergarage en de supermarkt er behendig mee verstopt. Zijn achternaam waardig omschreef hij het schuine gevaarte in sprookjesachtige termen, 'alsof een reus de hoek van de grasmat heeft opgetild'.

De metamorfoses die het Museumplein in de loop der tijd heeft ondergaan, weerspiegelen de veranderingen in de maatschappelijke verhoudingen van Nederland. Aan het einde van de vorige eeuw deelde de bovenlaag van de burgerij de lakens uit en stichtte de cultuurpaleizen die de vorst naliet te bouwen. Thans heeft een zoonaanbiddende, autoparkerende, skatende, basketballende, voortdurend winkelende en welvarende middenstand zich over het Museumplein ontfermd. Nu de kortste snelweg van Nederland tot de verleden tijd behoort, is het

FOTO BAS WESTERHUIS

slechts wachten op de twee elftallen die het gazon van de Acropolis van Nederland veranderen in een voetbalveld.

Ronald de Leeuw, directeur van het Rijksmuseum, vatte het wezen van Nederlandse pleinen in het algemeen en dat van het Museumplein in het bijzonder kernachtig samen in het laatste nummer van *Jong Holland*: "In Nederland ontstaat een plein niet zoals bijvoorbeeld de Place des Vosges of de Place de la Concorde. Wij tekenen geen symmetrisch plein. Nee, bij ons zet iemand een pomp neer, een ander graaft een gat en een derde zet een bankje neer."

"Dan zeggen we: het ziet er niet uit. Hoe zullen we dat gaan herschikken? Er wordt niet drastisch ingegrepen, er worden ook geen panden afgebroken. Alles moet blijven bestaan en dan gaat men een beetje zitten kijken: wat kan worden verschoven en hoe.

Boven: Een ideale parkeerplek voor touringcars, april 1990.

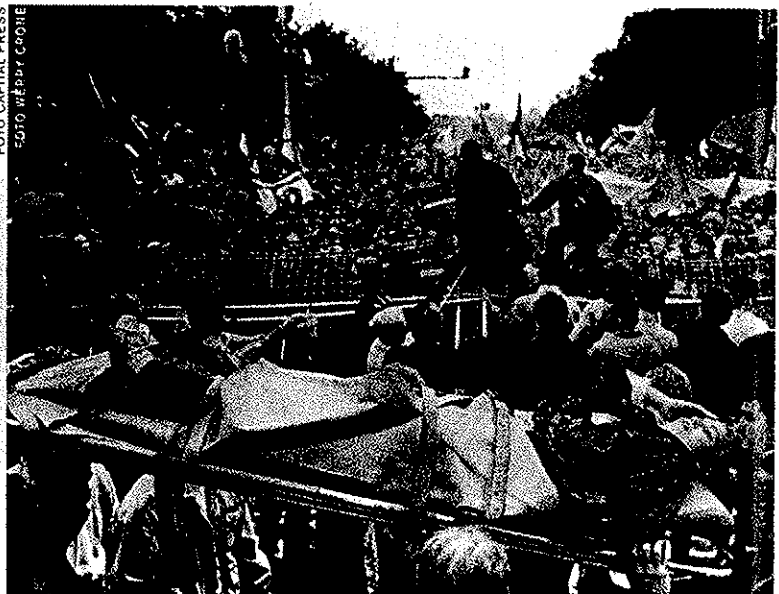
Onder links: Vredesdemonstratie, 21 november 1981.
Onder rechts: Nederland viert het EK voetbal; eindelijk Duitsland verslagen, juni 1988.

In dit land is er ook angst om te zeggen dat fietsers niet meer onder het Rijksmuseum door mogen. Hier is dat een hele kwestie, in Frankrijk zou men daar niet eens over nadenken. Dat zijn typisch zaken die in dit land aan de orde zijn. Dit land is niet goed in het grote gebaar." Maar dat is nou juist de charme van het Museumplein: het is zo Hollands.

Voor dit artikel is dankbaar gebruik gemaakt van diverse artikelen die eerder in deze krant zijn verschenen en het laatste nummer van *Jong Holland*, dat is gewijd aan het Museumplein.

FOTO CAPITAL PRESS

Het oordeel

Het plein is klaar en nu moeten de Amsterdammers zich beraden over hun oordeel. Valt het mee? Is het toch niets geworden? Of is het juist prachtig? Enkele intensieve gebruikers van het Museumplein over wat er deugt, beslist zal mislukken en beter had gekund.

tekst PAUL VUGTS, foto's MICHIEL VAN NIEUWKERK & JOHN SCHAFFER

MARTIJN SANDERS Waar zijn de koeien?

Martijn Sanders' Concertgebouw ligt aan de voeten van het plein. Je zou een statig decor kunnen noemen, maar dat zul je hem niet horen zeggen. Sanders vindt het hélemaal niks. Aan de trits bijnamen die het Museumplein zijn toegedicht, voegt Sanders er graag nog eentje toe: Plein van de Gemiste Kansen. "Museumplein heet het, naar drie van de belangrijkste musea van Nederland, met het Concertgebouw. Van die functie zie ik niets terug. Het is een Museumwei geworden, koeien zijn het enige dat ik mis. Ik ben buitengewoon voor open en weids, maar dat is er genoeg rond de stad of in Friesland. Recreëren, ook leuk, maar daarvoor hebben we het Vondelpark."

"Mijn ideale plein ligt in Parijs: tussen de vleugels van het Louvre, met middenin de museum'tree en daaronder winkels die aansluiten op de culturele functie. Waarom krijgen wij niet de beste platenzaak, de beste boekwinkel en fantastische couture onder het plein? Wat we kregen, is de Albert Heijn. Niks op tegen hoor, maar dat had niet per se hier gehoeven."

"Verder hebben we twee afschuwelijke paviljoens die het zicht op het Rijks belemmeren, om nog niet te spreken van die vreselijke punt die de uitbreiding van het Stedelijk straks verbergt."

"De architect heeft geen rekening gehouden met de wijze waarop de Amsterdammer de openbare ruimte gebruikt. De fietspaden op het plein nodigen uit tot lopen en zitten. Gisteren heb ik bijna een toerist van z'n sokken gefietst. Het meubulair, tot slot, is foeilelijk en verre van hufterproof. Dit zal snel verder verloederen."

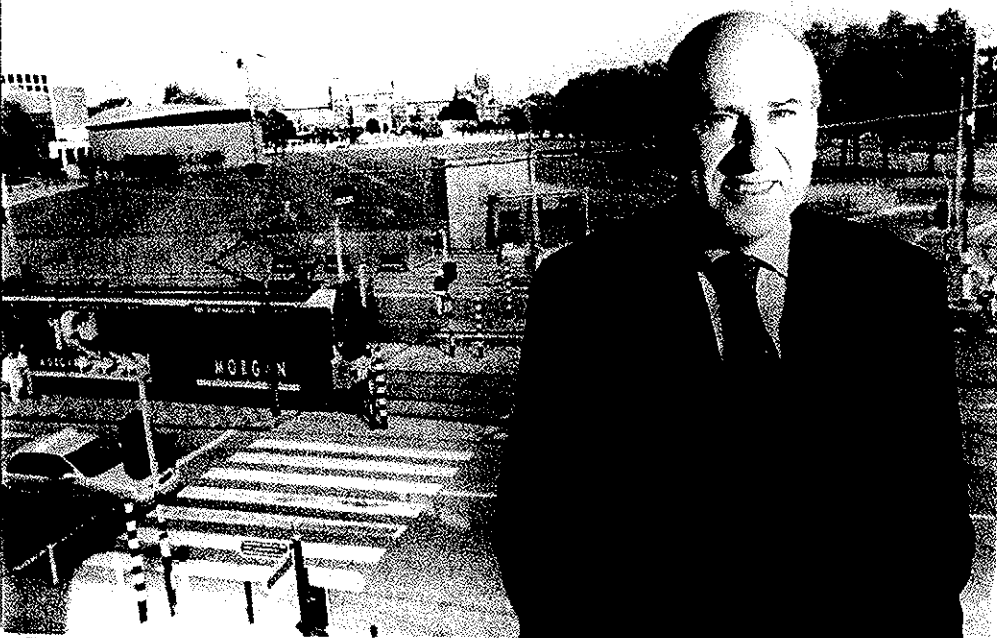

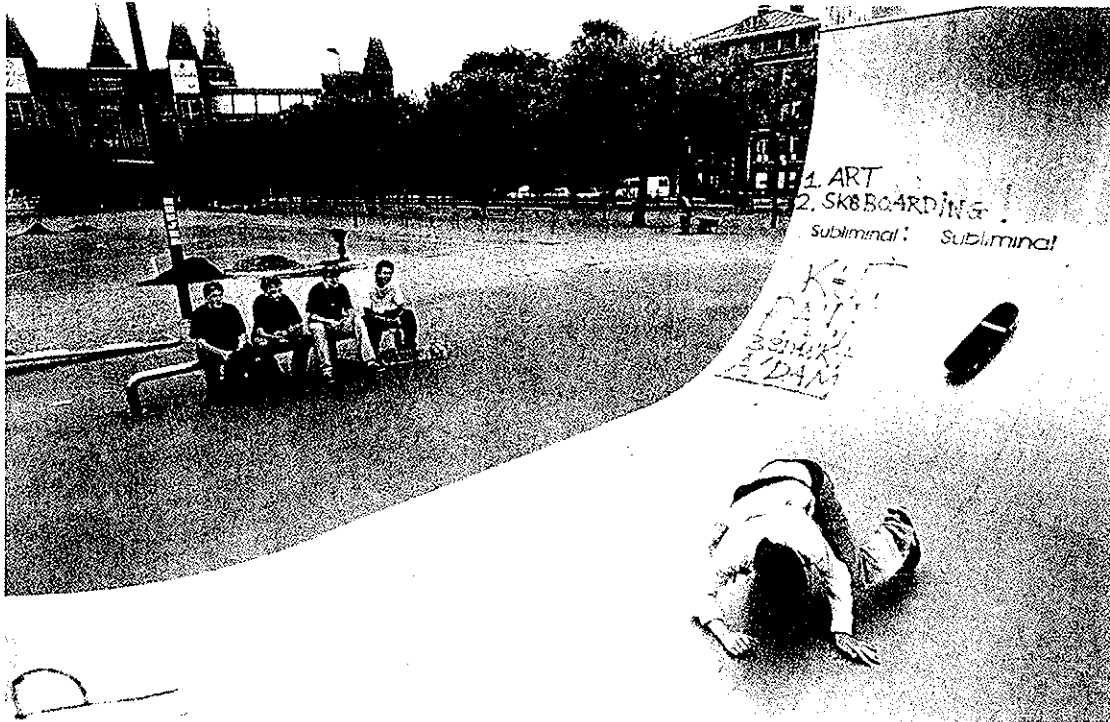
GERARD WEILER Mooier dan Champs Elysees

Nog even opereert-ie vanuit zijn vertrouwde houten barakje maar straks verhuist zijn kaartenshop naar een van de vijf nieuwe staal-glazen kiosken onder het bladerdak van de bomenrij aan de Paulus Potterstraat. Gerard Weiler – al dertien jaar staat hij zijn cliëntele veelalig te woord – heeft zijn aanvankelijke bedenkingen terzijde geschoven. Het mocht wat kosten (zo'n anderhalve ton) maar straks verkoopt hij zijn kaarten, bric-à-brac en Einstein-met-joint-T-shirts (*I blew my mind in Amsterdam*) in 'een knap gebouwtje'. "Het plein der pleinen is héél mooi geworden. Het heeft een chique uitstraling gekregen en wordt goed gebruikt door de mensen, die hier veel meer hebben dan voorheen. Vrienden en kenner weten het plein beter te vinden en alle toeristen zijn enthousiast. Bij de vijver is het goed toeven, vooral met die hitte. Het is een attractie geworden: wat het Vondelpark heeft, hebben wij nu ook."

En die kritiek, ach... "De kleur van de lantaarns, bijvoorbeeld, zou niet deugen. Maar wat willen ze dan? Is alles grijs, dan vindt honderd procent het afschuwelijk. Geef je het een kleurtje, is twintig procent boos. Ik vind het hartstikke mooi. Rudi Fuchs en zo moesten zich eens met hun eigen zaakjes bezighouden."

Nee, Weiler liegt geen woord als-ie bij de opening uit volle borst het lied zingt waarvan hij op servetjes de laatste hand legt: "Geef mij maar Museumplein, da's mooier dan Trafalgar Square. Geef mij maar Museumplein, mooier dan Champs Elysees. Geef mij maar Museumplein..."

'Die stalen platen worden gloeiend, dus je zit meteen met blaren'

TOM ETTY

De nieuwe *place to be*

Exit Vondelpark, het Museumplein is de nieuwe *place to be*. "De mensen, de ruimte.. Als je op het Ezeloor zit, kun je zo mooi over het hele plein kijken en hetzelfde geldt voor de plateaus van de *halfpipe*. We zaten altijd met een groep in het Vondelpark, maar sinds ik iedereen een keer heb meegenomen hiernaartoe, zijn we blijven hangen," zegt Tom ETTY.

Hij heeft weinig aan te merken op het nieuwe decor waarin het rondhangen nu geschiedt. Gitaar mee, skateboards: *let the game begin*. "Overdag wat slapen, maar rond drie uur zitten we er weer. Zo doen we nog eens wat nuttigs. Die vijver is perfect, lekker als het warm is, en het is allemaal mooi open. Heel veel gras, nuttig als ze straks de Uitmarkt weer hier houden. De mossel is mooi, net als de lichtlijn die diagonaal het plein doorkruist. Albert Heijn onder het Ezeloor, zodat je meteen effe wat te eten of drinken kan halen, da's ook handig. Jammer alleen dat er geen openbaar toilet is." En die *halfpipe*, natuurlijk, dat blijft behelpen. "Hij veert in, is te kort en de randen buigen te ver naar binnen. Met skates gaat 't net, maar voor de borden is het echt 'n ramp. Die stalen platen worden gloeiend, dus je zit meteen met blaren. De architect heeft vast mooie logaritmische bogen op z'n computer, maar daarmee maak je nog geen skatebaan. Zo'n baan is trouwens van hout, nooit van ijzer, zoals deze. Maar ja, we moeten 't er maar mee doen," zegt ETTY.

DIANNE ANDRUCH De groene zee

Als een kapitein die vanaf de brug de zee overziet, zo iets, maar dan is de zee niet blauw maar groen. Haar balkon op de derde verdieping is niet de slechtste plek om het nieuwe Museumplein te beschouwen. Zoals het een Amerikaan betaamt, een diplomaat in het bijzonder, zoekt *general consul* Dianne Andruch even naar de juiste superlatieven. "Als je hier zo staat en om je heen kijkt, hoe kun je dit nou lelijk vinden? Ik vind het heel leuk geworden en hou er nu al veel van. Prachtig, zo met die uitbreiding van het Van Gogh. Anderen klagen erover, maar ik vind het héél mooi. Die lichtjes 's avonds, de bomen...*beautiful*."

"En dat grasveld, mooi hoor. Ik ben hier pas twee jaar en kende alleen nog die bouwput, dus voor mij was alles sowieso een verbetering. Ik begreep ook dat je op de vijver 's winters kunt schaatsen. Ga ik in elk geval proberen, haha, ik oefen nu al met skaten in het Vondelpark." "Dat dak van de Albert Heijn, ook zo mooi, die mensen die daar altijd zitten. Het wordt een soort vergaderplek, dat zal wel heel gezellig zijn. Ik vind Amsterdam toch al zo leuk, helemaal mijn smaak. Kritiek op nieuwe dingen, het hoort een beetje bij de Amsterdammer. Als je het plein van vroeger kent, is het nu misschien niet zo leuk, maar als de mensen er straks aan gewend zijn, komt het best goed. Het enige gevaar vormen te veel loslopende honden. Al die poep is niet goed voor mensen die lekker willen zitten, dus dat zullen ze goed in de gaten moeten houden. Jammer dat ik achter al die hekken zit, maar ja, dat zullen we toch maar zo laten."

